

nelmi valóságához hűen feltárjuk, vagy a már ismert adatok alapján bemutathassuk azokat az indokokat, amelyek hazai történelmünk egy válságos pillanatában az erdélyi magyarság egy részét a török elnyomók ellen következetesen harcoló Mihály havasalföldi vajda mellé állították. Nem az egyszerű nép fiain, nem az erdélyi magyarság vagy a románok nemzeti gyűlölködésének múlt — mert ilyen a történelmi fejlődés akkori fokán egyáltalán nem létezett —, hogy jó néhányszor magyarok ellen is emelnie kellett pallosát. Még egyszer hangsúlyozzuk, nem ez volt az erdélyi magyarság szempontjából Mihály vajda nyolcéves államfői és ehhez kötöten hadvezéri és politikusi pályafutásának számunkra is nagy tanulságokat tartalmazó lényege.

Immár sok évszázados történelmi távlatban elemezve a dolgokat, a lényegét a közös ellenség elleni sikerekben gazdag harcban és abban látjuk, amellyel az erdélyi magyarság hozzájárult ahhoz, hogy Mihály európai jelenséggé váljék. És hogy ne csak a kijelentéseknél maradjunk, néhány konkrét ténnyel szeretnők illusztrálni az eddigi elmondottakat.

Mindjárt előjáróban említhetjük meg az 1594. november 13-i bukaresti felkelés eseményeit; ekkor a fejedelem a török hitelezők és a helyőrségként ott tartózkodó mintegy kétezer janicsár felkoncolásával visszavonhatatlanul és jövátéhetetlenül a török ellenségévé vált. Tehette ezt Mihály Erdély és a szomszédos román állam, Moldva támogatása, tudta és beleegyezése nélkül? A korabeli dokumentumok bizonyossága szerint nem. A két testvérország elszigetelődése Mihály nagy tervét már a kezdet kezdetén biztos kudarcra fenyegette volna. De nem így történt. Áron moldvai vajda hasonló felkeléssel szabadult meg a maga törökjeitől, az erdélyi fejedelem pedig Horváth Mihály vezetésével kétezer harcost küldött Bukarestbe a felkelés támogatására (Ion Sîrbu: *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, Domnul Țării Românești 1593—1598*. București, 1904. I. 191—192).

Csak közvetve említjük meg, hogy az erdélyi fejedelem, Báthori Zsigmond, a trón megszerzése körüli erőfeszítésében is Mihály vajda támogatója volt: 1593-ban Kakas Istvánt, a neves kolozsvári diplomatát menesztette Erzsébet angol királynőhöz, aki Barton konstantinápolyi megbízottja révén sikeresen lépett közbe a szultánnál a vajda érdekében (P. P. Panaitescu: *Mihai Viteazul*. București, 1936. 28).

A bukaresti felkelést követő évek nehéz harcaiban állandóan ott találjuk az erdélyi magyarokat — székelyeket és nem székelyeket — Mihály közvetlen környezetében. Sokan voltak olyanok, akik maguktól jöttek, a havasalföldi fejedelem vitézségének híre csalta át őket az erdélyi hegyeken. Kapitányai, hadnagyai és „diplomáciai testületé”-nek tagjai között, mint ahogy arról az oklevelek és krónikák elsárgult lapjairól meggyőződhetünk, sok volt a magyar. Ezek az oklevelek nemegyszer árulkodnak arról, hogy a vitéz fejedelem becsülte a szolgálatába szegődött erdélyieket, hiszen ha nem így lett volna, nem bízta volna rájuk a legföltettebb államtitkokat, nagy csapattestek, várak, városok vezetését, családtagjainak és saját fejedelmi személyének biztonságát, nem jutalmazta volna szolgálataikat kincsekkel, birtokokkal. Különös kegyeit élvezték a székelyek, akik — és ezt meg kell mondanunk — nemcsak a törökellenes harc továbbfolytatásának lehetőségét pálfordulásával veszélyeztető Báthori András főbornok-fejedelem eltávolításában segédkeztek neki, hanem részt vettek mindazon harcokban, amelyeket Mihály egy szélesebb körű európai

összefogás (Keresztény Liga) kötelékeiben, jóval előbb, a Duna alsó folyása mentén balkáni területek megtisztításáért és az itt élő keresztény népek — bolgárok, szerbek, albánok, görögök — felszabadításáért vívott. Ezekben a harcokban ismerkedett meg Mihály az erdélyi székelyek fegyverforgató erényeivel, és itt tanulták meg székelyeink — akiktől valószínűleg a megtisztelő „vitéz“ jelző ered — becsülni Mihály szokatlan bátorságát, nagy emberi tulajdonságait.

Amza Pellea és Sergiu Nicolaescu a Mihai Viteazul című filmben

Úgy érezzük, hazai nemzetiségi történetírásunk egyik leginkább soron levő feladata épp ezeknek a kapcsolatoknak szakavatott, az összes lehető körülmények alapos elemzésén átszűrt megvilágítása. Nem tartjuk például érdektelennek a cälugäreni-i csatában részt vett Király Albert szereplése körüli ellentétes vélemények végleges tisztázását. Király Albert Báthori István hadjárataiban alaposan felkészült veterán katona volt, amikor az erdélyi segédcsoport élén a cälugäreni-i táborba került, és meglehet, hogy előbbi tapasztalatai alapján az adott viszonyok között kétségesnek látta a győzelmet a nagy túlerőben levő törökök ellen. Hogy ezt a Mihály-ellenes bojárok észrevették, és a maguk hasznára akarták fordítani, az sem lehetetlen, de lehet krónikás túlzás is. Oklevelek alapján rekonstruálható tény, hogy mind a csata kezdeti szakaszában, mind a befejező részben fontos szerepet vállalt magára Király Albert: a csata kezdetén maga ajánlkozott arra, hogy kétszáz lovassal — az ismert magyar cselvető taktikát alkalmazva — eljut a török táborig és onnan maga után vonva őket, a török hadrendet megbontja (Sírbu i.m. 301—302); és végül, a csata utolsó részében, amikor a szerencse végképp Mihály javára fordult — a történészek és szemtanúk ebben mind megegyeznek —, jelentős szerepe volt a győztesek ágyúinak hatékony irányításában. Becsületes szándékait igazolja a csatáról Erdélybe küldött jelentése, amelyben kötelességének érezte, hogy Mihályról külön megemlékezék, kiemelve, hogy a fejedelem nemcsak jó ember, hanem jó katona is (Sírbu i.m. 307; Nicolae Iorga: *Istoria lui Mihai Viteazul*. București, 1968. 183).

Természetesen, a hasonló „helyreigazítások“ számát jó néhányal megtoldhatnók, kijelentvén azt is, hogy ezek semmit sem vonnának le a Mihai Viteazul-i életmű nagyszerűségéből, a román nép és országuk első egyesítője tetteinek maradandó értékeiből. A román néppel közös harci hagyományaink érdembeli értékelésével, ezek felmutatásával és vállalásával a jobb megértést előmozdító, valóságosabb történelmi kép kialakításához kívánunk hozzájárulni.